

vágás volt a várak visszaszolgáltatása, és úgy tűnt, László nem lesz képes egyben tartani apja szerzeményeit. Ez a helyzet vihette rá, hogy merényletet hajtsen végre V. László legfontosabb tanácsadója és rokona, Cillei Ulrik ellen.

A merényletre a nándorfehérvári látogatás bizonyult a legjobb alkalomnak. A király október 8-án érkezett meg népes kíséretével, és a terveknek megfelelően csak a király és főurakból álló kísérete jutott be a várba, a hadsereg kint rekedt, sőt a kíséret fegyverzetét is elvették. Mindez a király tekintélyének komoly megsértését jelentette, és előrevetítette a következő nap tragédiáját. Ahány forrás, annyiféleképpen adja elő az eseményeket. Thuróczi szerint Hunyadi László kereste fel Cilleit a szállásán. Beszélgetésük vitába torkollott, ami tettelegességgig fajult. Bonfini szerint a főurak tanácskozásán alakult ki vita kettejük között, Hunyadi László pedig egy levelet mutatott fel, amely azt bizonyította, hogy Ulrik a két Hunyadi fiú meggyilkolását tervezte.

A vita végül Ulrik meggyilkolásához vezetett. V. Lászlónak a Hunyadiak „bűneit” felsoroló oklevele szerint László *„jelenlétünkben, egynéhány cinkostársával együtt [...] váratlanul, kardjával megölte”* a főurat. A legfontosabb forrás talán V. László titkárának beszámolója, amelyet november 21-én írt Aeneas Silvius Piccolomini bíborosnak. Összevetve az adatokat, a merényletre a következőképpen került sor: A király megérkezését követő nap reggelén az uralkodó Cillei társaságában misén vett részt. Ezalatt a Hunyadi-párt jeles képviselői Cillei szobájában gyűltek össze, hogy tárgyaljanak vele, a szomszédos szobába pedig katonákat rendeltek. Nem akarták megvárni a mise végét, így kétszer is üzentek neki, hogy siesen tárgyalni velük, Cillei azonban csak a mise után sietett fel a szobájába. Itt kölcsönös vádaskodásba bocsátkoztak, mire Cillei kardot rántott és megsebesítette Hunyadi Lászlót. Ekkor László és emberei valósággal lemészárolták a stájer grófot, majd levágták a fejét, hogy Törökországba küldjék. Ezt többen helytelenítették, így a fejet visszahelyezték a holttest mellé. Az eseményt Piccolomini is megértéssel nyugtázta: *„Azt hiszik, hogy Cillei gróf megölésével a fiú nem csekélyebb szolgálatot tett a kereszténységnek, mint atyja Mohamed leverésével.”*

Hunyadi László igencsak gyűlölhette Ulrikot, ugyanis a tetemet őt

napig hagyta vérében temetetlenül. Az a tény, hogy V. László sem tudott gondoskodni nagybátyja eltemetéséről, egyértelműen bizonyítja a király kiszolgáltatott helyzetét Hunyadi Lászlóval szemben. Sőt a király ez alatt az öt nap alatt nem hagyhatta el a várat, lényegében fogoly volt. Hunyadi László innen Temesvárra kísérte a királyt, ahol Szilágyi Erzsébet és Mátyás is tartózkodott. Itt eskü alatti ígéretet és írásos kötelezvényt csikart ki a királytól, hogy nem lesz bántódásuk.

Hunyadi Lászlónak nem volt könnyű helyzete a családon belül sem. A Hunyadi János halála után egyre nagyobb befolyásra szert tevő Szilágyi Mihály megpróbált hasznát húzni unokaöccse kiszolgáltatott helyzetéből, és még Temesváron kapott tőle birtokokat. Lászlónak azonban jelentős mértékben megromlott a viszonya olyan főurakkal is, akik korábban Hunyadi János fő támaszai voltak, például Újlaki Miklóssal.

A királyi bosszú több hónapig váratott magára, de ez csak lappangó oka volt annak, hogy végül 1457 márciusában letartóztatták a Hunyadi fiúkat. Úgy tűnik, összeesküvést szőttek a király ellen, ami sokkal aktuálisabb és aggasztóbb volt V. László számára. Ez éppen akkor derült ki, amikor tanácskozásra gyűltek össze a bárók, hogy a törökellenes hadjárat ügyét megbeszéljék az uralkodóval. Március 14-én tartóztatták le az összeesküvőket, elsősorban a Hunyadi fiúkat párthíveikkel, Vitéz János váradi püspökkel, Rozgonyi Sebestyénnel, Kanizsai Lászlóval és másokkal egyetemben.

Hunyadi Lászlót főbenjáró bűnök miatt még március 16-án a budai várban kivégezték. A kivégzéshez asszisztáló notabilitások listája hosszú és szomorú volt: Garai László nádor, Újlaki Miklós erdélyi vajda és szlavón bán, Pálóczi László országbíró, Rozgonyi János erdélyi vajda, Rozgonyi Rénold és Osvát székely ispánok, Alsólendvai Bánfi Pál ajtónállómester, Buzlai László és Szomszédvári Czernin Henning lovászmesterek, Jan Giskra és még sokan mások. László holttestét a budai Mária Magdolna-templomba vitték, majd másnap az árulóknak szánt Krisztus teste-kápolnában temették el. Mátyás még uralkodásának első évében rehabilitálta bátyját, akinek temetét átvitték Gyulafehérvárra, és nagy pompával temették el a székesegyházban a Hunyadi család tagjai mellé. ✿

Hunyadi János második fia a család igen késői gyermeke. Bátyja után tíz évvel, 1443. február 23-án született. Nemcsak születésének ideje, hanem helye, sőt maga a ház is ismert, ahol világra jött. Kolozsvár azóta is őrzi az uralkodó emlékét.

Hunyadi János két fia mintha két külön családba született volna. Az apa csupán udvari lovag, egy átlagos nemesember volt László születésekor, aki számára nem biztosíthatott olyan neveltetést, amilyenben majd Mátyás fog részesülni. Mire felcseperedett, az apának nagy szüksége volt rá, így korán az országos politikai élet vérkeringésébe került. Mátyással egészen más volt a helyzet. Amikor megszületett, Hunyadi már az ország legbefolyásosabb bárói köréhez tartozott, erdélyi vajda volt. Bátyja árnyékában Mátyás nem került annyira exponált helyzetbe, kiváló nevelői voltak, bár nem tudjuk pontosan, mi is volt az apa szándéka vele.

Gyerekkorának első éveit többnyire Kolozsváron tölthette. A család itt hosszú távra rendezkedett be, s csak Heltai Gáspárnak köszönhetjük azt a történelmi toposzt, mely szerint Szilágyi Erzsébet átutazóban volt a városban, amikor a gyerek megszületett. Mátyást egészen biztosan Kolozsváron keresztelték meg, és talán itt foglalkoztak először a nevelésével. Később ebben Vitéz János vállalt felügyeleti szerepet, a tényleges nevelés feladata azonban I. Ulászló király udvari papjára és tanácsosára, Szánócki Gergelyre hárult.

Mátyás egyéves korában, 1444-ben jelenik meg először az írott forrásokban, bátyjával együtt. Nevével legközelebb a Brankovics és Cillei családok sárjával kötendő politikai házasság kapcsán találkozunk. Ennek gondolata 1448 nyarán merült fel először, amikor Hunyadi Lászlót és Cillei Erzsébetet akarták összeházasítani. A rigómezei vereség utáni események egymás ellen fordították a két tábornok, s csak hároméves konfliktus után, 1451. augusztus 7-én kötöttek békét, Garai László nádor közvetítésével. A béke részét képezte az eljegyzés is, azonban László helyét ezúttal Mátyás foglalta el. Mátyás ekkor nyolc-, Cillei Erzsébet tízéves volt. Az esküvő idejét 1453. december 6-ra tűzték ki.

Időközben a Cillei Erzsébettel való házasságnak igen komoly lett a tétje, ugyanis 1452-ben meghalt az egyedüli Cillei fiúörökös, IV. Hermann. A két gyermek lényegében a szülők politikai

V. AZ IFJÚ MÁTYÁS



Mátyás-dombormű
a morvaországi Olmützben

mélypontja volt ez. Erzsébet kevesebb mint egy év leforgása alatt veszítette el a férjét és nagyobbik fiát, a még életben maradt kisebbik fia pedig Prágában volt fogoly. A családban mégis megvolt az a hihetetlen potenciál, amely ebből a helyzetből a koronás fők sorába emelte Mátyást.

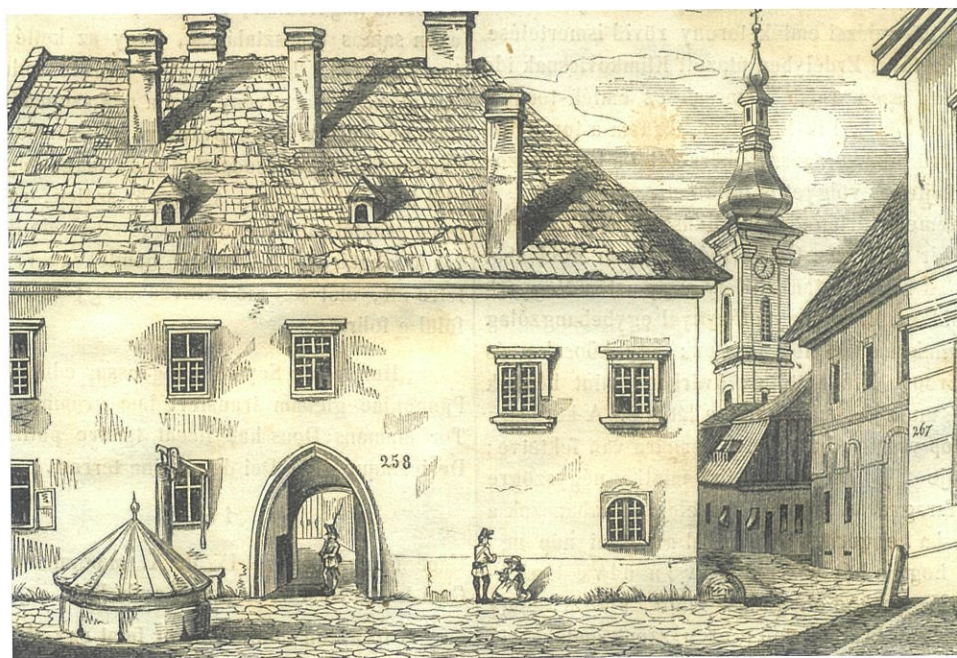
Hunyadi László kivégzését követően Magyarországon szinte polgárháborús körülmények uralkodtak. A törés a király és a Hunyadiak tábora között nagyon erős lett, mondhatni, patthelyzet alakult ki. Ezt az állapotot az alig tizenhét éves V. László király váratlanul bekövetkezett halála oldotta fel. 1457. november 23-án halt meg Prágában, a fogságában lévő Mátyás pedig Podjebrád György cseh kormányzó kezébe került.

V. László halálával felbomlott az a közép-európai perszónáluniós államrendszer, amelyet még Luxemburgi Zsigmond kovácsolt össze. Magyarország és Csehország külön útra lépett immár uralkodóik tekintetében is, III. Frigyes császár pedig maradt a német területekkel. Magyarországon is új helyzet állt elő, amelyet mindenki igyekezett a maga módján kihasználni. A király halálát megelőző év folyamán a magyar politikai élet gigászai tűntek el sorban. Hunyadi János és Cillei Ulrik után meghalt Brankovics György szerb despota is. A legbefolyásosabb főurak közül már csak Garai László és Újlaki Miklós maradt életben, mind-

Mátyás kolozsvári szülőháza

Klimkovics Ferenc rajza (Magyarország és Erdély képekben, 1854)

játékszere lett, Cillei Erzsébet Vajdahunyadra, Mátyás pedig az ellenfélhez, Budára került, garanciaként a béke megtartása érdekében. Mivel Erzsébet még 1455 végén meghalt, a házasság elhálására nem került sor. Mátyás viszont a király környezetében maradt, ott találjuk még 1456. augusztus 2-án is. Nincs kizárva, hogy a futaki egyezményt követően tért vissza családjá körébe (1456 októberében). A következő év márciusában bátyja hívására ment Budára, ahonnan már fogolyként volt kénytelen V. Lászlót Prágába kísérni. Nem ítélték halálra, már csak azért sem, mert a királyi várak jelentős része még mindig a Hunyadi család kezén volt. Érdekes ebben a kontextusban a Hunyadi családról beszélni, hiszen a családi vagyont valójában Szilágyi Erzsébet és öccse, Szilágyi Mihály védelmezte. A Hunyadi család történetének



Szilágyi Erzsébet ezzel a változatos és népes, de nem feltétlenül egységes táborral szemben kényszerült megvédeni a család érdekeit. Ez nem tűnt könnyű feladatnak, ha belegondolunk, hogy mennyire visszaesett a Hunyadiak oldalán maradt főurak száma. Ide kell számítanunk elsősorban Szilágyi Mihályt, aki Hunyadi János özvegyének testvéreként lett a Hunyadi-tábor vezéregyénisége. Nehéz, de hálás szerep volt ez, hiszen Hunyadiénál is gyorsabban ívelt felfelé a karrierje, míg végül 1458 elején maga is kormányzó lett. A család további kitartó támogatói a szintén rokon Szentgyörgyi Székely Tamás vránai perjel, illetve a Dengeli Pongrácok voltak. A rokonságon kívül az arisztokrácia sorából a Hunyadi fiúkkal fogságba került, majd kiszabadult Rozgonyi Sebestyénre és Kanizsai Lászlóra számíthatott még Er-

zsébet, azonban ők országos méltóságok akkoriban nem viseltek.

A magyarországi táborok kikristályosodásával párhuzamosan lényeges döntések születtek Prágában is. A kiszolgáltatott helyzetben lévő Mátyásnak Podjebrád György cseh kormányzó igen előnyös feltételeket ajánlott, ami nemcsak kiszabadulását segíthette elő, hanem királlyá választását is jelentősen befolyásolhatta. Podjebrád ígéretet tett, hogy megszerzi néhány igen befolyásos főúr támogatását Mátyásnak, aki cserébe eljegyzzi az ő lányát, Katalint (Kunigundát). Podjebrádot különben sokkal merészebb tervek vezérelték Mátyással kapcsolatban, ugyanis szövetségesekre volt szüksége annak érdekében, hogy Csehországban megszerezze a királyi koronát III. Frigyes császárral szemben. A kiegyezésre Szilágyi Erzsébet és Mihály tudta nélkül került sor még valamikor november végén vagy december elején, amikor híre ment, hogy Mátyás eljegyezte Katalint. Midőn december 13-án Vitéz János mint Szilágyi Erzsébet és Mihály követe Prágába érkezett tárgyalni Mátyás szabadon bocsátásáról, nagyjából kész tények elé állították. Podjebrád tisztában volt vele, hogy az egyszer szabadon engedett Mátyás kiállása az ő oldalán kérdéses lesz, éppen ezért jelentős összegű váltságdíjat is követelt Hunyadi János özvegyétől.

Mátyás kiszabadításán túlmenően Szilágyi Erzsébet és Mihály legnehezebb feladata a Hunyadi-ellenes tábor megbontása, illetve szövetségesek keresése volt a magyar arisztokrácia körében. De ugyanígy ügyelniük kellett a Hunyadi-tábor egyben tartására és felvonultatására Mátyás oldalán. A Hunyadi-ellenes tábor gyenge láncszemének Garai László nádor bizonyult, aki hatalmi pozíciójának megőrzése fejében hajlandó volt támogatni Mátyás jelöltségét. A szerződés értelmében Mátyás támogatásáért cserébe Garai megtartja a nádorságot és Buda várát, ahova Szilágyinak szabad bejárást biztosít, illetve Mátyás házasságra lép a lányával, aki korábban Hunyadi Lászlónak volt a jegyese. Szilágyi Erzsébet itt olyan ígéretet tett, amelyről maga is sejtette, hogy Podjebrád tervei miatt nagy valószínűséggel kivitelezhetetlen lesz. Utolsó pillanatban tett, két-ségbeesett megállapodás volt ez mindkét fél részéről, jól meghatározott érdekek mentén, ugyanis akkor már érkeztek az emberek a királyválasztó országgyűlésre.

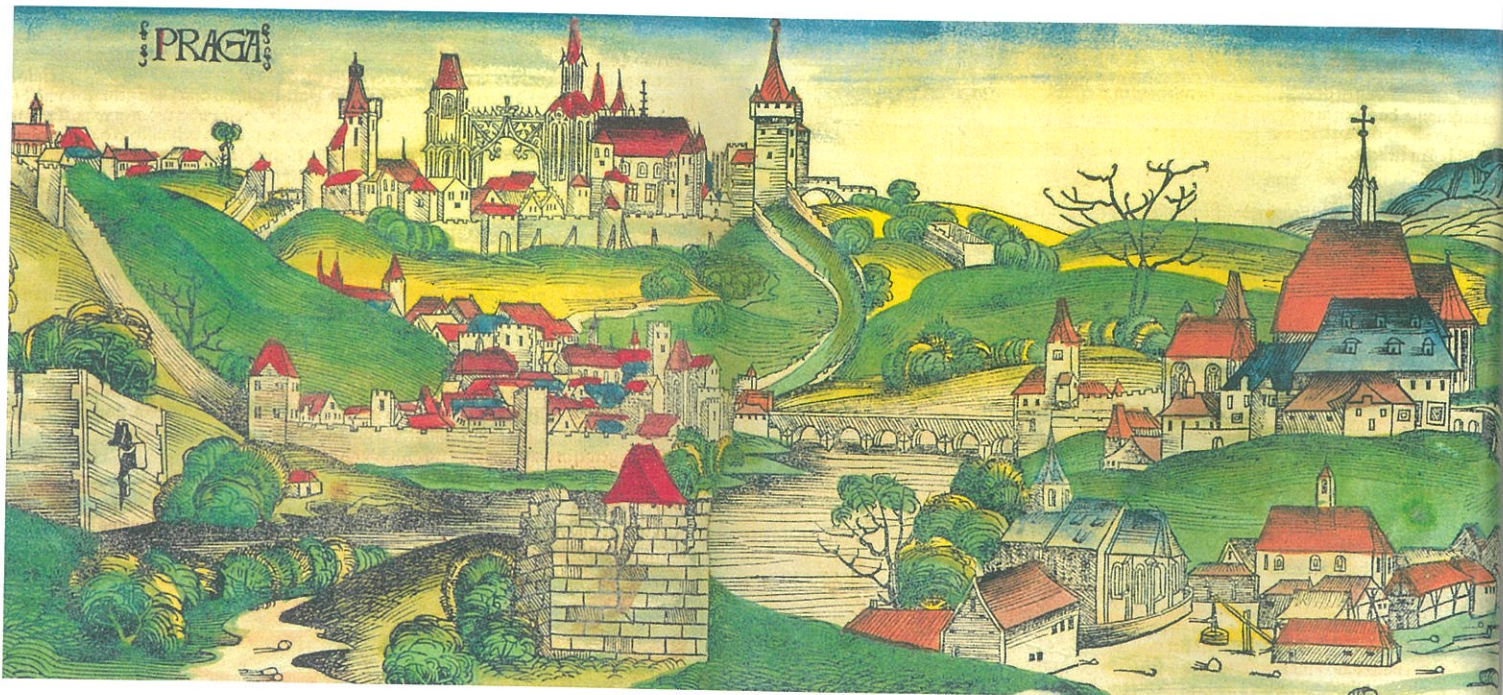
A királyválasztó országgyűlés lényegi mozzanataira 1458. január utolsó két hetében került sor. A megosztottság kezdettől rányomta bélyegét a gyülekezésre. Az ellenzéki országgyűlések a Garai kezén lévő, biztonságot nyújtó budai várban gyülekeztek. Itt jelent meg Újlaki Miklós erdélyi vajda és Alsólendvai Bánfi Pál ajtónálló-mester is. A nemesség a szokásos helyen, a Rákos-mezőn gyülekezett, de a nagyon hideg tél miatt sokan beköltöztek Pest városába. A Hunyadi-tábor fő képviselői, élükön Szilágyi Mihállyal, valamivel korábban találkoztak és együtt jelentek meg a pesti táborban január 20-án. Itt volt Székely Tamás vránai perjel, Rozgonyi Sebestyén, Kanizsai László, Szentmiklósi Pongrác és sok erdélyi meg délvidéki nemes. Szi-

lágyi hozzávetőlegesen 15 000 főből álló hadsereggel jelent meg, nem kis pánikot keltve az ellenzéki táborban.

A történetben külön szereplőként jelenik meg a Duna, amelynek jelentőségét a részletesebb források következetesen kiemelik. Kezdetben a két tábort választotta szét, biztonságot nyújtva a Buda várban tartózkodó ellenzékieknek, hogy a pesti oldalról nem kel át a tömeg. A tárgyalások alatt azonban a Duna befagyott, és ami korábban választóvonal volt, most híd lett, lehetőséget biztosítva a tömeg nyomásának. Hosszú és kimerítő tárgyalások után, január 24-én az országgyűlés Mátyást választotta meg Magyarország következő királyának. Valóságos

Mátyás király
koronázási
dekrétuma, 1464





Prága látképe

a Schedel-féle világrákronika alapján, 1493

diplomáciai bravúr volt ez a Hunyadi-tábor részéről, hiszen Mátyás távollétében és a korona hiányában sikerült keresztülvinni a választást. Ez volt az az alkalom, amikor végre Szilágyi Mihály is benyújthatta a számlát a támogatásért: az országgyűlés, Mátyás távolléte miatt, kormányzónak választotta meg.

Mátyás királlyá választása felgyorsította szabadon bocsátásának és hazatérésének ügyét. Közvetlenül megválasztása után követséget menesztettek Podjebrádkhoz Mátyás szabadon bocsátása, illetve III. Frigyeshez a korona átadása érdekében. Ez utóbbi követség eredménytelenül járt el, Podjebráddal azonban sikerült kiegyezni. Podjebrád – oldalán Mátyás választott királlyal – személyesen jelent meg a morva-magyar határ közelében található Straznicere várába megbeszélte találkozón, a magyar követséget pedig Szilágyi Mihály kormányzó és Vitéz Mihály váradi püspök vezette. Jelen volt Szilágyi Erzsébet is, aki lassan már egy éve nem látta a fiát. Egyes források szerint 40 000, más források szerint 60 000 magyar forint váltságdíjat fizettek ki Podjebrádnak, aki cserébe szabadon engedte Mátyást. Az ezt követő tárgyalások során megerősítették Mátyás és Katalin eljegyzését, illetve határozat született a házasságkötésről is.

Mátyás február 14-én vonult be a budai várba és kezdte meg a királyi hatalom tényleges gyakorlását: a városkapuban megerősítette a budai polgárok kiváltságait, a városházán foglyokat engedett szabadon, a Nagyboldogasszony-templomban az egyházi szabadságok megtartására kötelezte magát, a várkapuban pedig a nemesiség jogait erősítette meg. Végül a várpalotában helyet foglalt királyi trónusán, és sor került az első királyi tanács megtartására. Mivel a koronát nem sikerült visszaszerezni, a koronázás elmaradt, azonban érdekes módon nem ismételték meg az I. Ulászló-féle koronázást. Minden bizonnyal még friss volt annak az emléke, hogy a Szent Korona helyett a Szent István fejerekllyetartójáról levett koronával végzett szertartás nem sokat segített a királyi hatalom megszilárdításában.

Mátyás akkor mindössze tizenégy éves volt, február 23-án töltötte be a tizenötödik évét. A tizenéves királyok sora – mondhatni – töretlenül folytatódott, hiszen I. Ulászlót 16 éves korában választották meg, V. László pedig 13 évesen lett tényleges király. Velük ellentétben azonban Mátyás már uralkodásának első évében meglepő határozottságról és függetlenségről tett tanúbizonyságot. Sajnos nem ismerjük a koronázás misztériumával fel nem tértezett uralkodói hatalom ideológiáit, pedig kiválóan végezték a dolgukat, hiszen Mátyás minden lépése a teljes uralkodói hatalom gyakorlásáról tanúskodik.

Mátyás monarchiája még a huszita vallása miatt gyanakvással kezelt Podjebrád György ingatag királyságát is képes volt legitimálni. A cseh kormányzónak bevált az a számítása, hogy a királyi hatalom megszerzése során még szüksége lesz a magyar uralkodó támogatására. Erre nem sokkal Mátyás hazatérte után került sor, ugyanis március elején a cseh rendek Podjebrádot királlyá kiáltották ki. Megkoronázása azonban problematikus volt nemcsak a válása, hanem a szertartást végző megfelelő egyházi hiánya miatt is. A prágai érseki szék ugyanis betöltetlen volt, az olomützi püspököt pedig még nem szentelték fel. Podjebrád Mátyástól kért segítséget, aki a váci és a győri püspököt küldte Prágába díszes kísérettel. Mátyás talán első külpolitikai diplomáciai sikerét könyvelte el, ugyanis ezzel – mintegy a koronázás feltételeként – a katolikus egyháznak tett hűségesküre kényszerítette Podjebrádot.

Mátyás a megválasztását egyengető rokonaival szemben is egyértelműen tisztázta királyi hatalmát. Így például pontosan leválasztották a Hunyadi-birtokoknak azon részét, amely Szilágyi Erzsébet tulajdonában maradt (pl. Munkács és Debrecen), hogy a méltóságának megfelelő udvartartás költségeit fedezni tudja. Az örökség többi része, olyan reprezentatív birtokokkal, mint Vajdahunyad és Beszterce, Mátyás kezébe került. Sokkal nehezebb és kellemetlenebb feladatnak bizonyult Szilágyi Mihály kormányzói hatalmának gyakorlati értelmet találni,

aki minden bizonnyal Hunyadi János szinte korlátlan kormányzói hatásköréről álmodozott.

Hazaérkezését követően Mátyás elfogadta, hogy választott kormányzói jogkörénél fogva Szilágyi Mihály gyakorolja a királyi hatalmat, ezt azonban csak átmeneti engedménynek tekintette. A következő hetekben hatalmi kettősség érvényesült, hiszen mindketten gyakorolták például a birtokadományozás jogát, többnyire egymástól függetlenül. Fokozatosan egyértelmű lett, hogy ebben az esetben nem a kormányzói hatáskör meghatározása a lényeg, hanem egyáltalán maga a kormányzóság intézménye felesleges. Ebből végül olyan sajnálatos konfliktus adódott Mátyás és királlyá választásának érdemi támogatója, Szilágyi Mihály között, amely egy adott pillanatban a kormányzó beborítottságához vezetett.

A Mátyás megválasztását követő belpolitikai helyzet visszasságát az okozta, hogy a korábban Hunyadi-ellenes magyar arisztokrácia bántatlanságát nem Mátyás, hanem Szilágyi Mihály garantálta, aki azonban maga is hamarosan kegyvesztett lett. Bukásával pedig a Szilágyi által adott garanciák is szertefoszlottak. Mátyás ugyan nem indított bosszúhadjáratot az arisztokrácia ellen, de nem érthetett egyet azzal, hogy a bátyja halálánál asszisztáló emberek továbbra is megtartsák tisztségeiket. A korábbi Hunyadi-ellenes tábor néhány tagjának ugyan megbocsátott, de „káderpolitikája” immár egy új főúri csoport kialakításáról szólt, amelyben fontos szerephez jutott a köznemesség is. Emiatt egymást követték a Mátyás-ellenes szövetségek és összeesküvések, s a király számára egyértelművé vált, hogy a legfontosabb gyógyír erre az állapotra a Szent Korona hazahozatala és az ünnepélyes koronázás.

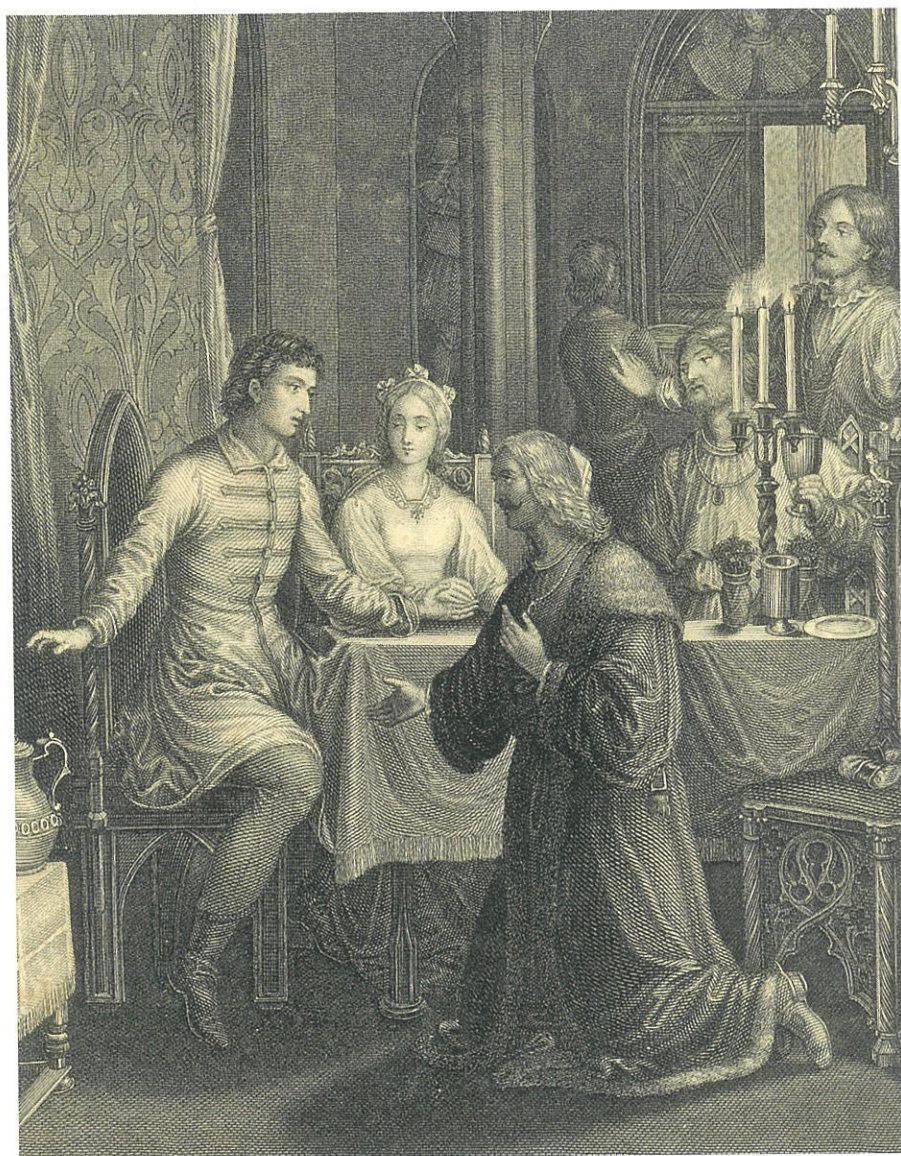
A korona III. Frigyes császárnál volt, aki nehezen mondott le Magyarországról és Csehországról, amelyekre V. László révén ígényt tartott. A magyarországi fejlemények azonban, különösen Mátyás hatalmának stabilizálódása és a püspöki kar kiállása Mátyás mellett, végül arra bírták, hogy tárgyalásokba

bocsátkozzon vele. A magyar király számára komoly támaszt jelentett III. Calixtus, majd II. Pius pápa és követek, Juan de Carvajal, illetve Hieronymus Landus. A magyar érdekeket III. Frigyes előtt elsősorban Vitéz János képviselte, akinek köszönhetően végül 1463. július 19-én Bécsújhelyt megkötötték a békét.

A békefeltételek – különösen a Habsburg-ház trónöröklésének kimondása Mátyás törvényes utód nélküli halála esetén – első látásra elég súlyosak voltak. Egy olyan fiatal uralkodó, mint Mátyás, azonban felvállalhatta őket, hiszen nem láthatta, hogy családját a kihalás veszélye fenyegeti. A küldöttség által hazahozott Szent Korona tehát 23 év után ismét betölthette régi szerepét. A koronázás mégis eltolódott, mivel a király 1463 őszén a bosnyák fronton harcolt a török ellen. A koronázási szertartásra végül 1464. március 29-én került sor a székesfehérvári

koronázó országgyűlés alkalmával. Az ünnepséget ugyan beárnyékolta Mátyás feleségének halála, aki néhány héttel korábban gyermekével együtt belehalt a szülésbe.

Szécsi Dénes – I. Ulászló és V. László beiktatása után – immár harmadszorra celebrált királykoronázást. Nem tudni, hogy a Szent Korona viszontlátása vagy Hunyadi Mátyás pályafutásának e magasztos pillanata indította meg az idős érseket, aki képtelen volt az öröm könnyeit palástolni. A koronázáshoz vezető diplomáciai siker mestere, Vitéz János még aznap részesült a királyi kegy különleges jótéteményében: a váradi püspök – és általa utódai – Bihar vármegye örökös ispánja lett. A koronázással egy újabb korszak vette kezdetét Mátyás uralkodásában. Családi ügyei ugyan nem alakultak a legszerencsésebben, királyi hatalma azonban a koronázás révén kiteljesedett. ♦



Podjebrád György üdvözli Mátyást királlyá választása után (1458)

A biedermeier, szentimentális jelenet a 19. század első felének polgári ízlését tükrözi. Acélmetszet Carl Mayer műintézetéből